

dr hab. Paweł Hut
Katedra Ustroju Pracy i Rynku Pracy
Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytet Warszawski
ul. Nowy Świat 67, pok. 110
Warszawa

Warszawa, dn. 31 maja 2021r.

Szanowna Pani
Dr hab. Beata Ziębińska, prof. UP
Sekretarz Komisji Habilitacyjnej
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji
Edukacji Narodowej w Krakowie
ul. Podchorążych 2
PL-30-084, Kraków

Niniejsza recenzja została sporządzona w ślad za uchwałą nr RD.NoPiA/3/21 Rady Dyscypliny Nauki o Polityce i Administracji Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z dnia 19 marca 2021 r. w sprawie przewodu habilitacyjnego Pani Agnieszki Szczudlińskiej-Kanoś, z dziedziny nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji, na podstawie przedstawionego osiągnięcia naukowego: autorskiej książki pt. „Polska polityka rodzinna w okresie przemian. Kontekst krajowy i międzynarodowy” oraz pozostałych publikacji naukowych.

Z przedłożonej dokumentacji wynika, że spełnione zostały wszystkie ustawowe wymagania formalne niezbędne do wszczęcia postępowania habilitacyjnego. Niniejsza recenzja opiera się na kryteriach określonych przepisami prawa w zakresie kryteriów oceny osiągnięć Pani Agnieszki Szczudlińskiej-Kanoś, ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego i obejmuje obok charakterystyki sylwetki naukowej trzy najważniejsze elementy składające się na dorobek Habilitantki, a to:

- 1) osiągnięcie naukowe będące przedmiotem postępowania habilitacyjnego,
- 2) pozostałe osiągnięcia naukowe,
- 3) dorobek dydaktyczny, organizacyjny i ekspercki.

Pani Agnieszka Szczudlińska-Kanoś w latach 2001-2003 studiowała w Uniwersytecie Jagiellońskim na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej, na kierunku zarządzanie i marketing (licencjat). W 2003r. rozpoczęła dalsze studia – magisterskie - na kierunku: zarządzanie i marketing (specjalność: zarządzanie kadrami) w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej w Instytucie Ekonomii i Zarządzania. W tym samym roku rozpoczęła również studia magisterskie w Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, na Wydziale Humanistycznym, w Instytucie Politologii, na kierunku politologia (specjalność: administracja publiczna).

W 2010r. Habilitantka uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce, na podstawie rozprawy doktorskiej pt.: „Rola marketingu politycznego w funkcjonowaniu regionalnych elit samorządowych”, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Andrzeja Konrada Piaseckiego. W tym samym roku została zatrudniona w Uniwersytecie Jagiellońskim, na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej, w Instytucie Spraw Publicznych.

Należy podkreślić, że w latach 2010-2021 Pani Agnieszka Szczudlińska-Kanoś wykazała się dużą aktywnością w publikowaniu swoich prac. Po uzyskaniu stopnia doktora opublikowała dwadzieścia cztery artykuły w czasopismach naukowych – w tym cztery indeksowane w bazie Web of Science. Do dorobku Habilitantki należy też włączyć pięć artykułów opublikowanych w czasopismach zagranicznych (Dania, Rumunia, Litwa), które nie zostały uwzględnione w liście

czasopism punktowanych MNiSW RP. Zgodnie z oświadczeniem Autorki dwa kolejne artykuły były przyjęte do druku u wydawców krajowych.

W latach 2016-2018 Habilitantka uczestniczyła w przygotowaniu pięciu monografii wraz z innymi autorami („Zaufanie jako wartość w polityce społecznej wobec osób starszych”, Monografie i Studia Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2018; „Obszary zarządzania publicznego”, Monografie i Studia Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016; „Participation as a management tool in local government units”, Scientific Society of Contemporary Management and Business and Rural Development Management Institute, Kraków, Kowno 2016; „Wyzwania przywództwa i zarządzania edukacyjnego”, Monografie i Studia Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016; „Wybrane aspekty zarządzania procesowego w administracji publicznej”, Towarzystwo Naukowe Współczesnego Zarządzania, Kraków 2016).

Pani Agnieszka Szczudlińska-Kanoś jest także autorką trzech monografii poświęconych marketingowi politycznemu oraz regionalnym elitom politycznym („Marketing polityczny w regionie”, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011; „Regionalne elity polityczne w Polsce”, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013; „Polska polityka rodzinna w okresie przemian. Kontekst krajowy i międzynarodowy”, Monografie i Studia Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2019).

W dorobku Pani Agnieszka Szczudlińska-Kanoś znajdują się także publikacje w materiałach pokonferencyjnych, a także opracowanie trzech „pakietów szkoleniowych” z zakresu kształcenia dyrektorów szkół.

Habilitantka w swoim dorobku naukowym posiada także doświadczenie w prezentowaniu wyników swoich prac na konferencjach. Jednak nie tylko była słuchaczem czy prezentującą, ale także posiada wkład w pracę komitetów organizacyjnych spotkań uczonych z Polski, Europy, a także z całego świata.

W latach 2011-2019 Pani Agnieszka Szczudlińska-Kanoś uczestniczyła w realizacji ośmiu projektów badawczych (EFS, Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ).

Ponadto Habilitantka jest prezesem Towarzystwa Naukowego Współczesnego Zarządzania (członek TNWZ od 2014r.). Recenzowała także artykuły w międzynarodowych periodykach naukowych.

W latach 2015-2019 Pani Agnieszka Szczudlińska-Kanoś odbyła także staże naukowe w Uniwersytecie Aleksandra Stulginskisa w Kownie.

Habilitantka – wg bazy gogle scholar była cytowana 56 razy¹ (h-index: 4), wg bazy Publish or perish – 61 (h-index: 5). Najczęściej cytowano książkę z 2013r. pt. „Regionalne elity polityczne” – 10 razy, przy czym w jednym przypadku sama autorka zacytowała swoją wcześniejszą pracę. „Zarządzanie partycypacyjne we wspólnotach lokalnych” było cytowane przez dziewięć autorów.

Ponadto Habilitantka była promotorką prac licencjackich i magisterskich, a także recenzowała artykuły naukowe w międzynarodowych publikacjach.

W latach 2017-2020 Pani Agnieszka Szczudlińska-Kanoś opublikowała jedną monografię (2019r.), była współautorką jednej monografii (2018r.), zamieściła dwa rozdziały w monografiach naukowych (2017r.), wydała siedem artykułów w punktowanych czasopismach naukowych oraz trzy w niepunktowanych. Ponadto opublikowała cztery artykuły pokonferencyjne. Perspektywa lat 2017-2020 pozwala stwierdzić, że Autorka kierowała się przemyślaną strategią publikacyjną swojego dorobku naukowego, który koncentrował się na czterech zasadniczych wątkach:

1. polityki rodzinnej,
2. polityki senioralnej,
3. polityki oświatowej i edukacyjnej,
4. zarządzania publicznego i partycypacji społecznej.

¹ Aktualnie baza ta odnotowuje 62 cytowania.

Wskazane powyżej wątki badawcze związane były z pogłębianiem wiedzy Autorki w tych obszarach i jednocześnie z dużą liczbą publikacji (scharakteryzowanych we wcześniejszej części recenzji).

Pani Agnieszka Szczudlińska-Kanoś jako osiągnięcie naukowe wskazała autorską monografię pt. „Polska polityka rodzinna w okresie przemian. Kontekst krajowy i międzynarodowy”, wydaną przez Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w 2019r.

W swoich rozważaniach Autorka podjęła próbę scharakteryzowania zmian zachodzących w okresie od 1989r. do 2019r. w krajowej polityce rodzinnej, zaś główna teza zakładała, że prowadzona przez władze publiczne krajowa polityka rodzinna po 1989r. była uzależniona od przemian społeczno-gospodarczych. Tu należy zaznaczyć, że Habilitantka nie zdefiniowała na czym polegały owe przemiany społeczno-gospodarcze. W opracowaniu znajdziemy wprawdzie informacje o liczbie żłobków w 1989r., 1992r. i w 2001r., ale poza ogólnymi sformułowaniami dotyczącymi ideologicznego zabarwienia ugrupowań rządzących nie ma wzmianki o specyfice przekształceń gospodarczych początku lat 90. W mojej ocenie zasadniczo słuszna część hipotezy o społeczno-gospodarczych uwarunkowaniach mogłaby zostać wzbogacona o wymiar polityczny, który akurat w początkowym okresie stanowił grunt dla wtórnych przemian społeczno-gospodarczych (i ich głębokich skutków).

Pani Agnieszka Szczudlińska-Kanoś nie podjęła się charakterystyki przemian gospodarczych w omawianym okresie, a istnieje uzasadnione przekonanie, że właśnie efekty tych przemian – w tym dewastacja poczucia bezpieczeństwa socjalnego będąca wynikiem żywiołowo rosnącego bezrobocia, marginalizacji czy ekskluzji społecznej, bezpośrednio wpłynęły na kondycję rodzin czy wprost: decyzje prokreacyjne przyszłych rodziców. To właśnie tworzenie obszarów biedy – jeszcze w okresie PRL określane eufemistycznie „obszarami ograniczonej konsumpcji” bezpośrednio uderzało w rodziny, ich strukturę i możliwości zaspokajania potrzeb.

Autorka odnosząc się do przemian demograficznych w Polsce jednoznacznie ocenia je negatywnie jako kryzys. Wydaje się, że wśród krajowych badaczy procesów ludnościowych nie ma (nie było) jednomyślności w tym zakresie i zapewne warto byłoby przedstawić czytelnikowi informację w tym zakresie. Warto tu wskazać na jeszcze jeden aspekt – stosowane przez Autorkę pojęcie „polityka rodzinna” jest obecnie zakorzenione w literaturze naukowej, ale jeszcze w latach 90. można było spotkać określenie „polityka prorodzinna”.

Dobrym wzbogaceniem pracy Habilitantki byłoby odwołanie się do teorii ludnościowych – np. H. Leibensteina, a w części poświęconej definicjom rodziny odwołanie się do klasycznej pracy M. Ziemskiej pt. „Rodzina a osobowość” z 1975r. Publikacja zyskałaby na spójności, tym bardziej, że jak widać zmianom podlegały: rodzina, społeczeństwo, procesy ludnościowe oraz same definicje pojęć, co w swej pracy ukazuje Pani Agnieszka Szczudlińskiej-Kanoś.

Wreszcie Habilitantka zrezygnowała z przedstawienia swego sporu dotyczącego definiowania rodziny, ról kobiety i mężczyzny, funkcji rodziny i prawnej ochrony. Wręcz można stwierdzić, że Pani Agnieszka Szczudlińska-Kanoś swoją książkę opublikowała na moment przed zaognieniem tego właśnie sporu. Na kartach książki autorstwa Habilitantki znalazły się wyważone, wręcz z naukową precyzją podane informacje adekwatne do pozycji uczoney.

W swoich rozważaniach Pani Agnieszka Szczudlińska-Kanoś oparła się na różnorodnych metodach badawczych, właściwych dla nauk o polityce i administracji. W tym: metodą analizy treści (literatura polsko- i anglojęzyczna). Habilitantka skrupulatnie przeprowadziła: analizę danych statystycznych, źródeł zastanych, aktów prawnych, dokumentów programowych ugrupowań politycznych, treści programów polityki rodzinnej i innych.

Wskazana przez Panią Agnieszka Szczudlińska-Kanoś monografia składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów oraz podsumowania pomieszczonych na 120 stronach².

W rozdziale pt. „Rodzina w ujęciu definicyjnym” na podstawie analizy literatury przedmiotu przedstawiono definicję rodziny oraz polityki rodzinnej. Autorka odwołała się do rozmaitych definicji „rodziny” (socjologiczna, pedagogiczna, psychologiczna, prawna, teologiczna,

² Publikacja nie zawiera informacji o liczbie arkuszy wydawniczych.

filozoficzna, politologiczna), „małżeństwa”, a także wybranych definicji „polityki rodzinnej”. Zręcznym działaniem Autorki było odwołanie się do wystąpień politycznych, w których pojawiało się pojęcie „rodziny” (i sposób jego rozumienia przez polityków).

W rozdziale drugim zatytułowanym „Modele polityki rodzinnej — kontekst międzynarodowy”, omówiono modele polityki społecznej i rodzinnej z perspektywy międzynarodowej oraz wskazano na podobieństwa i różnice w podejściu do wybranych kwestii społecznych. W opisywanym rozdziale Habilitantka odniosła się do działań z zakresu polityki rodzinnej – w tym urlopów związanych z przyjściem na świat dziecka, wydatków publicznych czy wreszcie opieki instytucjonalnej nad małymi dziećmi, a to wszystko zostało wzbogacone o odniesienia do szerzej zdefiniowanych celów strategicznych. Niestety, w części tej Autorka nie odniosła się do innego zagadnienia – coraz wyższych wymagań stawianych opiekunom dziecka. Jest to, oczywiście, spór, który trwa ponad sto lat... Jak stwierdzono na str. 46 celem polityki rodzinnej było (i jest) „dobro dziecka”. Subiektywna ocena wypełnienia postulatu „dobra dziecka” przez biologicznych rodziców jest coraz częściej kwestionowana przez przedstawicieli instytucji publicznych w państwach „zamożnej Północy” i wiąże się z przejściem opieki nad dzieckiem przez rodziców adopcyjnych.

W rozdziale trzecim pt. „Polityczne i doktrynalne uwarunkowania ewolucji polskiej polityki rodzinnej” scharakteryzowano przekształcenia polityki rodzinnej w Polsce po 1989r. Na szczególną uwagę zasługuje charakterystyka zmian prawnych i przywołanie programów realizowanych przez kolejne gabinety.

Wreszcie, w rozdziale tym – tak wnikliwie ukazującym aktywność podmiotów publicznych realizujących politykę quasi-pronatalistyczną, Autorka nie zdecydowała się na uzasadnienie przesłanek nieefektywności tych działań, a warto podkreślić, że w tym okresie mamy ustawicznie rosnące nakłady finansowe, rozwój instytucji opieki nad dzieckiem i placówek edukacyjnych (w tym sfera niepubliczna), dostępność zatrudnienia, wzrost poziomu wykształcenia, przekroczone rekordy w liczbie oddawanych do użytku mieszkań... Być może w tej części swych rozważań Autorka mogłaby wspomnieć o teorii H. Leibensteina.

Pani Agnieszka Szczudlińska-Kanoś nie zdecydowała się także na przywołanie atmosfery towarzyszącej powstawaniu zrębów polityki rodzinnej w Polsce w latach 90. Wobec drastycznych przemian gospodarczych i rosnącej sfery ubóstwa w kręgach politycznych uważano wówczas, że spadek liczby urodzeń jest sytuacją nader korzystną - szczególnie wobec „nawisu demograficznego” wyżu z I połowy lat 80.

Kolejny, czwarty rozdział monografii — „Współczesna polska polityka rodzinna — świadczenia i programy” przedstawia współcześnie obowiązujące rozwiązania, które wpływają na funkcjonowanie i rozwój rodzin w Polsce. W tym: wsparcie i świadczenia o charakterze ubezpieczeniowym, które są uwarunkowane stosunkiem pracy (urlopy związane z urodzeniem i wychowaniem dzieci, świadczenia chorobowe i opiekuńcze, ulgi podatkowe na dzieci) oraz świadczenia i usługi o charakterze zaopatrzeniowym (m.in. zasiłki rodzinne, dodatki z pomocy społecznej, świadczenia alimentacyjne).

W ostatnim, piątym rozdziale pt. „Partie polityczne wobec polityki rodzinnej — wybory parlamentarne 2019”, Habilitantka przeprowadziła analizę programów ugrupowań politycznych z perspektywy polityki rodzinnej. Jest to zdecydowanie najciekawsza, wręcz kryterialnie przesądzająca o wartości całej publikacji, część rozważań Pani Agnieszki Szczudlińskiej-Kanoś. Ta część pracy jest istotna m.in. dlatego, że dopiero po trzech dekadach od zmian przełomu lat 1989/1990 zaczęto otwarcie mówić o kryzysie demograficznym (choć jak wcześniej wspominałem nie był i nie jest to pogląd powszechny).

Podsumowanie jest syntezą treści pomieszczonych przez Habilitantkę w poszczególnych rozdziałach. W esencjonalny sposób podsumowała Pani Agnieszka Szczudlińska-Kanoś szczególnie refleksje odnoszące się do wybranych inicjatyw decydentów i instytucji publicznych na rzecz polityki rodzinnej.

Odnosząc się do wskazanego przez Panią Agnieszkę Szczudlińską-Kanoś osiągnięcia naukowego i pozostałego dorobku przedłożonego w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego należy stwierdzić, że Habilitantka w okresie po obronie doktoratu w sposób przemyślany i owocny poświęciła się rozwojowi krajowej – i po części międzynarodowej nauki.

Omówiona powyżej publikacja jest esencjonalna, zwarta i w niezwykle zdyscyplinowany sposób skoncentrowana na zagadnieniu polityki rodzinnej i jej uwarunkowań. Za zaletę należy uznać systematyczność i spójność rozważań, i nie dopisywanie fragmentów mających pozorny związek z tezą pracy. Rozważania Autorki pozwalają czytelnikowi gruntownie zapoznać się z badaną problematyką. Sama zaś Habilitantka w sposób nie budzący wątpliwości ustrukturyzowała swe rozważania i w zdystansowany sposób skoncentrowała się na przywołaniu najistotniejszych wydarzeń, aktów prawnych czy rozważań uczonych – dla zgłębienia zagadnienia i weryfikacji przyjętych w opracowaniu tez. Wskazane we wcześniejszej części niniejszej recenzji uwagi odnoszą się do ewentualnych możliwości rozbudowania poszczególnych wątków rozważań, nie są one jednak kluczowe dla samej pracy. Książka Pani Agnieszki Szczudlińskiej-Kanoś stanowi istotne wzbogacenie krajowych publikacji poświęconych problematyce demograficznej, rodzinnej czy politologicznej, choć z podobnymi zagadnieniami mierzyli się już wcześniej: w 2004r. B. Balcerzak-Parandowska z Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych, A. Durasiewicz z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Warszawie i inni.

Przedstawione przez Habilitantkę osiągnięcie naukowe pt. „Polska polityka rodzinna w okresie przemian. Kontekst krajowy i międzynarodowy”, wydane przez Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w 2019r. oraz dorobek publikacyjny, ekspercki, dydaktyczny i organizacyjny odpowiada wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z dn. 20 lipca 2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2020r., poz. 85 z późn. Zm.) w zakresie nadania stopnia doktora habilitowanego.

W związku z powyższym wnoszę do Komisji habilitacyjnej w celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego Pani dr Agnieszki Szczudlińskiej-Kanoś oraz do Rady Dyscypliny Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie o podjęcie uchwały o nadaniu Pani dr Agnieszce Szczudlińskiej-Kanoś stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

